

ԱՐՅԱՎԱԶԴ
ՍԱՐԵՑՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

20

ԱՐՏԱՎԱԶԴ ՍԱՐԵՑՅԱՆ

ՀԱՄԱՇԵՆ

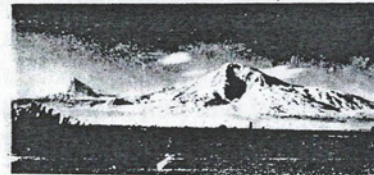
№ 1
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1991

ՀՐԱՍՏԱՐԱՎՈՐԻ Է
1991 Ք. ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՑ

ԳՐԱԿԱՆ—ԼՈՒՍԱՎՈՐՉԱԿԱՆ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ

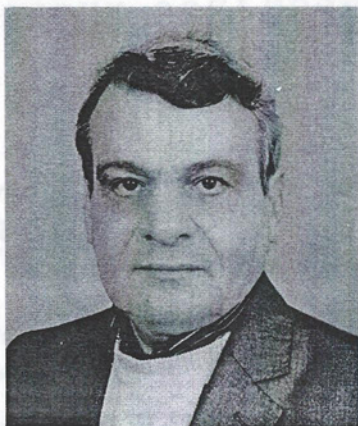
ԳԻՆԸ 1 Ո.

Է Ր Գ Ի Ր

ԱՐԽԱԶԻԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ
«ՀԱՄՇԵՆ» ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹԻ
ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ
20-ԱՄՅԱԿԻ ԱՌԹԻՎ

«Համշեն»
ԹԵՐԹԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՍՈՒԽՈՒՄ - 2011

Տպագրվում է «Համշեն» թերթի և Արխագիայի հայերի միության (նախագահ՝ Խ.Մինասյան) պատվերով
 Печатается по заказу газеты «Амшен»
 и Союза армян Абхазии (пред. Х.Минасян)

Սարեցյան Արտավազդ
 «Համշեն» -20. /Արտ.Սարեցյան.- Սուխ.: «Համշեն»
 թերթի գրադարան, 2011 թ: 48 էջ:

Հայկական գրական-լուսավորչական «Համշեն» պարբերաթերթի հիմնադիր-հրատարակիչ, Արխագիայի գրողների և լրագրողների միությունների անդամ Ա.Սարեցյանի սույն գրքույկը նվիրված է թերթի առաջին համարի հրատարակման 20-ամյակին:

Գրքույկի գաղափարական առաջնքը հայատառ թերթի կարելիք ունենալն է արխագիայի հայերի կյանքում:

Ընթերցող լայն շրջանների համար:

Брошюра «Амшен-20» члена союзов писателей и журналистов Абхазии Артавазда Айковича Сарецяна посвящена 20-летию выхода первого номера армянской литературно-просветительской газеты «Амшен».

Для широкого круга читателей.

© Արտ. Սարեցյան, «Համշեն» թերթի գրադարան
 © Арт.Сарецян, Библиотека газеты «Амшен»

Երախտագիտությամբ
 նվիրում եմ ծնողներին՝
 ՀԱՅԿ և ԳԵՂԱՆՈՒՇ ՍԱՐԵՑՅԱՆՆԵՐԻ՝
 իմ ամենաառաջին և ամենաիմաստուն
 խորհրդատուների անթառամ հիշատակին:
 Մերադիր՝ ձեր որդի Արտավազդ

Ա. «ՀԱՄՇԵՆ» ԹԵՐԹԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒՄԸ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՊԱՀԱՆՋՆ ԷՐ ՈՒ ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆԸ

2011 թվականը նշանակալից տարի է «Համշեն» թերթի, եւ հուսով ենք, նաեւ ընթերցողների համար, քանզի այս տարի լրանում է նրա առաջին համարի լուսընծայման 20-ամյակը: Գուցե ոմանց համար դա ընդամենը 20 տարի է, իսկ մեզ համար՝ առանց չափազանցության՝ մի ամբողջ դարաշրջան՝ բեղուն ու հոգեխռով՝ իրադարձությունների զարգացումների գնահատմամբ եւ բովանդակության ընկալմամբ ու վերաիմաստավորմամբ:

Այո, մի ամբողջ դարաշրջան՝ քսան տարի առաջ՝ հեռավոր 1991 թվականի հոկտեմբերի 15-ին լույս տեսավ մեր թերթի* անդրանիկ համարը Երեւանի թիվ 6 տպարանում եւ նրա միջոցների հաշվին՝ կոլեկտիվի ողջույնի խոսքով (տպաքանակը՝ 5.000 օրինակ):

*Գլխագրի հեղինակն է հայտնի հայ նկարիչ Յուլալ Ղանդիլյանը (Կանթեղ):

Մինչ այդ, թերթի տարածումն ապահովելու համար, Համագործակցության մասին համաձայնագիր էինք ստորագրել Սուխումի եւ Սուխումի շրջանի հայկական դպրոցների հասարակական խորհրդի նախագահ Միսաք Կրիմյանի հետ, որն ուժի մեջ մտավ 1991 թվականի հունիսի 1-ից: Երկար ժամանակ պահանջվեց թերթի տպագրության տեխնիկական հարցերը լուծելու եւ օրենսդրական կողմն ապահովելու համար: Եվ այս

жизнь армянских школ; произведений литературы, изобразительного и фотоискусства, литературной критики, публицистики, читательских откликов.

10. Штаты и должностные оклады сотрудников редакции определяются решением общего собрания трудового коллектива газеты.

11. Редактор газеты избирается общим собранием трудового коллектива газеты.

12. Сотрудники газеты назначаются приказом редактора и утверждаются Советом общности армянских школ.

13. Редакция газеты "Амшен" осуществляет свою деятельность в тесном взаимодействии с Армянским литературным объединением Абхазии "Черноморская заря".

14. Решение вступает в силу с 1 июня 1991 года.

Председатель Совета общности армянских школ

/Кримилян М./

директор Лечкопской школы

/Карецян А./

Հատված Սուխումի եւ Սուխումի շրջանի հայկական դպրոցների հասարակական խորհրդի նախագահ Մ. Կրիմյանի եւ «Համշեն» թերթի հիմնադիր Ա. Սարեցյանի միջեւ կնքված Համագործակցության մասին համաձայնագրից

հարցում մեզ սատարեց Աբխազիայի կառավարության մամուլի վարչության պետ, հայտնի աբխազ արձակագիր, պետական մրցանակի դափնեկիր Շալոդի Աշինջալը:

«Համշենի» առաջին համարի առաջին էջում տպագրվել է Հայաստանի Հանրապետության մամուլի կոմիտեի նախարարի պաշտոնակատար Էդուարդ Սաֆարյանի ողջույնի խոսքը.

«Սրտանց շնորհավորում ենք համշենահայությանը գրական-լուսավորչական «Համշեն» թերթի լուսընծայման առթիվ: Մեծ ու անփոխարինելի է հայաստան թերթի դերն ու նշանակությունը սփյուռքահայության կյանքում: Եվ մենք ցանկանում ենք, որ թերթը ոսկեդեմիկ հայերենի դստրիկ համշենաբարբառի մասունքներով անսպառ լինի եւ որպես համշենահայության խոսնակ՝ Մայր Հայրենիք հասցնի ձեր սրտի խոսքն ու հայրենակարոտ հոգու երազանքը: Մենք ցանկանում ենք ու հավատում, որ «Համշենը» ազնվաշուք սերմնացանի պես հունդեր կշաղի բարեկամության ակոսներում եւ տա աստված, որ բերքն անսպառ լինի, լինի առողջ ու կենսատու», - ասված է նախարարի ողջույնի խոսքում:

Տպագրվել է բանաստեղծ Հովհաննես Գլակի՝ ընկերոջը՝ վերինյաշարացի Հարություն Ծատուրյանին նվիրված «Համշենցիներին» չափածո խոսքը:

Ասենք, որ «Համշենի» հիմնադրման առաջին օրվանից մեր անշահախնդիր գործընկերն է եղել աշխարհասփյուռ հայ մանուկների ամենասիրելի մանկապատանեկան «Կանչ» պարբերաթերթի խմբագրակազմը հայաշունչ մտավորական, համշենահայերի ջերմագին

բարեկամ Հմայակ Պետրոսյանի ղեկավարությամբ:

Սրտի անհուն թրթռում ու ջերմությամբ եմ հիշում. թերթի առաջին համարի տպագրության հարցերն էի քննարկում «Կանչի» խմբագիր Հմայակ Պետրոսյանի հետ, երբ վերջինիս աշխատասենյակ մտավ միջին տարիքի մի տղամարդ (ցավոք, նրա անուն-ազգանունը չեմ հիշում), որն, ինչպես պարզվեց, լուսանկարիչ էր: Նա նոր էր վերադարձել Արեւմտյան Հայաստանից, եւ անասելի դժվարություններ հաղթահարելով՝ կարողացել էր ոչ միայն լուսանկարել Սուրբ Լյառ Մասիսն «այն կողմից», այլեւ նկարը հասցնել Երեւան եւ շատ էր ուզում, որ այդ եզակի լուսանկարը տպագրվեր իր սիրելի «Կանչում»: (Փակագծերում ուզում եմ նշել, որ այն տարիներին հայի համար խիզախություն էր թուրքիայի սահմանը հատելը, արդեն չխոսելով Մասիս սարը լուսանկարելու մասին, ինչի համար կարելի էր շա՛տ դյուրությամբ հայտնվել թուրքական բանտում եւ այն էլ երկար ժամանակով): Եվ ես շատ զարմացա, երբ Հմայակ Պետրոսյանը մի քիչ մտածելուց հետո անսպասելիորեն... մերժե՛ց նրա խնդրանքը. «Ես մե՛ծ դժվարությամբ ու ափսոսանքով եմ մերժում, իսկ մերժում եմ, որովհետեւ այս լուսանկարը պիտի տպագրվի անպայմա՛ն «Համշեն» թերթի առաջին համարում, չե՞ որ համշենցիների արմատներն Արարատի ստորոտից են սկիզբ առնում»:

Այսպես Բիբլիական Մասիս սարի այս եզակի լուսանկարը Հմայակ Պետրոսյանի ցանկությամբ «Էրզիր» խորագրի տակ ծվարեց «Համշեն» թերթի առաջին համարի առաջին էջում հետեւյալ ջերմ բիբլիական մակագրությամբ.

յամբ. «Ձեզ նոր սիրտ կտամ, նոր հոգի կտամ ձեզ: Եվ կապրեք այն հողում, որ ձեր հայրերին եմ տվել: Իմ ժողովուրդը կլինեք դուք: Ես էլ ձեր աստվածը կլինեմ»:

Իսկական տոն էր «Համշենի» առաջին համարի տպագրությունը: Նոր թերթի ծնունդը ողջունեցին «Կանչ», «Գրական թերթ», «Ոգնի», «Հայաստան», «Հայ գրող» պարբերականները, Հայաստանի եւ Հայ գրողների միությունները... Թերթի տպագրությունը կարելուովում էր նաեւ այն փաստով, որ սովոր աբխազահայ հատվածը տասնամյակներ շարունակ սեփական մամուլ չէր ունեցել*:

Օգտվելով առիթից, երկու խոսք եմ ուզում ասել հայ արձակի վարպետ Սերո Խանգադյանի մասին, որովհետեւ Հայաստանի գրողների միությունում 1991-ի գարնանը մի քանի անգամ հանդիպել եմ նրան, եւ նա ոգեւորությամբ է ընդունել իմ՝ Աբխազիայում հայկական թերթ հրատարակելու մտահղացումը, խրախուսել է ինձ, չե՞ որ նա հոգեպես կապված էր համշենահայությամբ.

-Ճիշտ ես որոշել, զավակս,- օրհնեց նա պատգամելու

*20-րդ դարի սկզբին Սուխումում, որը հայ գրականության ու մշակույթի կարեւոր օջախներից էր, լույս էին տեսնում «Նոր կյանք», «Փարոս», «Կարմիր աստղ» պարբերականները: 1912 թվականին Խաչատուր Ավդաբեկյանը հիմնադրեց հայկական տպարան եւ սկսեց հրատարակել «Լույս» շաբաթաթերթը: Նրա ջանքերով Սուխումում ստեղծվեց նաեւ Աբխազիայի հայ ուսուցիչների խորհուրդը:

Ավելացնեմ, որ 1932-1935 թթ. Սուխումում լույս էր տեսնում «Սովետակի պիսաստեւ Աբխազիի» թերթը, որն ուներ նաեւ հայկական բաժին: Թերթի խմբագրական կոլեգիայի անդամներից էր ԽՍՀՄ գրողների միության անդամ Արշավիր Ջիդարյանը:

ՀԱՄԱՆԱԶԱՅ

ՖԻՂԱՅԻՆ

ՄԱՐՇԱՄՂԱՅԻ ՖԻՂԱՅԻՆ

1877-1878 թթ. ռուս-թուրքական պատերազմից հետո, օսմանյան բռնապետությունը իրագործելով հայերին հայաջուր հեղձարան գործողությունները՝ ձեռնարկեց Չարշամպայի հայերի հողերի բռնագրավումը, այնուհետև վերահսկելով կայսրության այլ վայրերից բերված մուսուլմաններին։ Վերաբնակ թուրքները կառավարության հովանավորությամբ վազում էին ավազակաբար սարելալերու, բարսում Մամուտի ու Չարշամպայի գավառների և մեծաթիվ այլ գյուղերի բնակչությանը, որը հայկազգիան գինվում ու պաշտպանում էր իր շահերը։

տան կոլում, սպանվում է Մելիսյոց իր չորս ընկերներով, իսկ մյուսները փախչում են։

Այս դեպքերը, որոնք տեղի են ունենում 90-ական թվականներին ձեռնարկում, Միևնույն դարձնում են ժողովրդական հերոս։ Կառավարությունը նշանակում է նրան հեծյալ գնդի առաջնության։ Նրան տարի բարենպաստը ծառայողը հետ Միևնույն իր եղբայրները հետ խաղաղ աշխատանքը սկսելուց պարզապես հրաժարվում են ծառայությունից։

Հրատարակելու իսկական աստիճանը հիմնական հեղափոխական ընդհանուր առթիվն Միևնույն անդամագրվել էր։ Դա նկատվում

ՉԱՐՇԱՄՂԱՅԻ ՖԻՂԱՅԻՆ

Հայ ինքնապաշտպանների կենտրոնը 90-ական թվականներին դառնում է Չարշամպայի Գարո-գարս գյուղը, որի գինված զուստը զինվազում է գյուղի բնակիչ Հովհաննես Միևնույնը։

Կարճ ժամանակամիջոցում Միևնույնը հաջողվում է վերացնել Լոգոնոցը և Քյուլուկ Հասանի ավազակախմբերը։ Միևնույնը ժամանակ Մամուտի գավառում անպատճի շարունակում էին բալանել հայ, հույն և բնիկ թուրք բնակչությանը Մելիսյոցի և Երբին Ակի ավազակներից։

Իշխանությունները, հաշի առնելով տարածաշրջանի բնակչության ճգնաժամային վիճակը, հայտնաբերում համապատասխան Միևնույնի ինքնապաշտպանության խոսքը պաշտոնապես ընդունում են, որպես բնակչության խաղաղությունն ապահովող զուստ։

Միևնույն իր խմբով հետապնդում է հիշյալ ավազակախմբերին և մեկ ամիս չանցած՝ վերադառնում Երբին Ակի խմբից։ Այնուհետև ձեռնարկեց Երբին գյուղի բարձրություններում 24 օր

է իշխանության նստից, և նրան աստիճան հասարակությունում են Միևնույնները տան վրա։ Փոխարանագրության ժամանակ զինվում է Միևնույն փոքր եղբայրը, իսկ երկուսն էլ հաջողվում է ապաստանել լեռներում, որ ինչից շուրջ են հավաքում հայ երիտասարդներին։

Աստուծոյնքը զեն ուղարկվում է պատերազմում իրականացնել Լոգոնոցի զինվարությանը, որի խաղաղասեր պատրաստությունը հետ ուղարկվում է հազարապետ Օսման բնից։ 80 հայ ֆիդայիներ լսվի են բռնվում 1000 հոգան բաղկացած զինված զուստի զեն և առկառ նրան նստահանել։

Այսպես վրա է հասնում ձեռքը։ Միևնույն իր քաջերին տեղափոխում է գյուղերում, ինչպես մտած Մամուտի (Մամուտ) գյուղում։ Օսմանի զորքը շրջապատում է Միևնույնը բազմաթիվ և մեծ դժվարությամբ կառավարվում թե՛ փրկվողով հայրերին։ Մամուտի բախում, ուստի տեղափոխում են նրան, գտնվում էին մայրը, լսել և եղբայրները։

Բարսում ժամանում է Միևնույնը Կարճալում

օրերի շուրջը։ Դրանով են բացատրում Համառնայի նվիրված տեղեկագրությունները։

Կարճը չի կանգնում, գնում է առաջ, տղա աշխարհներ են ծնում իսկապես, Բայ իմ Համառնայ տեղում շրջապատված՝ Փշաքաղվում է առաջ հողմերից, — ցավով ու արցունքով է դուրս Հայի Բաստարյան։

Գալով արևմտի, ասեմ, որ «Հայի համառնայական» լրիվ պատկանում է համառնայության կողմից։ Այդ աստիճան անմահության ուղիք է ձեռնի ձեռնի

պես, — համառնայական անպայման պիտի ունենա թերթ։

Նույն՝ 1991 թվականի հունիսին փոստով անսպասելի նվեր ստացա Սերո Խանգադյանից. 1989 թվականին լույս տեսած նրա «Կորած արահետներ» վիպակների եւ պատմվածքների ժողովածուն եւ «Հայրենապատումի» Դ հատորը ընծայականներով։ «Հայրենապատումի» 564-638-րդ էջերը նվիրված են համառնայական պատմությանն ու ներկա կյանքին։

Ահա մի քանի հատված նրանից ստացածս գրքերի ընծայագրերից։ Առաջինը («Հայրենապատումից»)։ «Արցախի այս աղետալի օրերին, երբ թուրք-ադրբեջանցիս ու Կրեմլը մեր զավակներին են սպանում, արի եղբք։ Սերո Խանգադյան, 28.5.91, Նորքի դղյակ»

Եվ երկրորդը («Կորած արահետներից»)։ «Սեւ ծովի ափերին սփռված իմ համառնայական եղբայրներին եւ զավակներին եմ նվիրում իմ այս գիրքը, հավատացած, որ աբխազ հին ու եղբայր ժողովրդի հետ հայը այնտեղ կպաշտպանի իր ու աբխազի ազգային շահերը։ Սերո Խանգադյան, 28.5.91, Երեւան»

Ուզում եմ նշել, որ նա շնորհակալությամբ ընդունեց թերթի առաջին համարը, որտեղ տպագրվել էր Վլադիմիր Վարդանյանի «Մոռացությունից փրկելու առաքելություն» հոդվածը՝ նվիրված Խանգադյանի առաջաբանով ու խմբագրությամբ լույս տեսած «Ձայն համառնայականի» առաջին գրքին։

Համարում տպագրվել են նաեւ Սարգենիկ Գեջյանի «Չարշամպայի ֆիդային» հոդվածը, «Սեւծովյան այգաբաց» գրական միավորման մասնակիցներ, ԽՍՀՄ գրողների միության անդամներ Հակոբ Գուրունյանի

Մանրիկ հուշը իմ տանում է 1967 թվականը։ Ես բաժնում էի երևանի համալսարանում և «Ձայն համառնայական» առաջին գրքի բարբառային մասի խմբագրման գործում ունեցա կոնկրետ առկաություն։ — «Գրական թերթում» կարգադրվ Ս. Խանգադյանի խոսքը, զանգահանելի նրան։ Դասախոսանք ընտա ու խոսքում ասելով։ Ինչո՞ւ, որ զանգահանելի նրան։ Զանգահանելի Հրավիրել տուն։ Շուրջ ովքե հավաքած թուրք տեղեկագրությունները և առաջարկեց բարբառային մասը։

(սկզբը՝ 1-ին էջում)

ՄՈՐԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՓՐԿԵԼՈՒ

ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅՈՒՆ

դա՛հի Գուրգեն Մալաթյանի հուշապատումը եղիշ Չարենի և ուրիշների մասին։ Միևնույն հիշատակվող Մրմնակա Խաչենց Օչաճիկյան շրջանի Հայկական Առաջադրում են և հաստ լեռնի

Թիվ 1 «Համառնայ» 4-րդ էջը (հատված)

«Շուշան շողեր» պատմվածքը եւ Անդրանիկ Բահարյանի «Ուղերձ հատուցումի» բանաստեղծությունը, Նիկոլայ Դեմուրջանի գողտրիկ մանրապատումներից մի քանիսը, հայաստանցի հայտնի մանկագիր Վրեժ Վարդունու՝ նախադպրոցականներին հասցեագրված հանելուկները եւ այլ ստեղծագործություններ:

Այստեղ անպայման ուզում ենք երախտագիտությամբ մեր շնորհակալությունը հայտնել նրանց, ովքեր թերթի ստեղծման առաջին իսկ օրերից կանգնեցին մեր կողքին, օգնեցին մեզ. Կարլեն Յալանուզյան, Գուրգեն Բալայան, Սարո Գյողակյան, Զովհաննես Գլակ, Իշխան Ստեփանյան, Զայկազուն Ալվրցյան, Սիրավան Սեւունի, Ռազմիկ Իպեկչյան, Յուրի Շաղվամջյան, Մամիկոն Թոթյան...

Իսկ առջեւում ... Զիասթափություններ էին, պարտություններ ու, իհարկե, հաղթանակներ էին առջեւում: Զիրավի՝

*Դու եղար այնքան մաքուր, լուսավոր
Ո՛ր այնքա՛ն եղար Զայոց Կենաց Ծառ,
Որ ... թշնամիներ բազում ունեցար,
Ո՛ր հենց դրանո՛վ եղար ... բախտավոր:*

Այո, շատ զարմանալի ու տարօրինակ կլիներ, եթե բարեկամների հետ թերթը նաեւ ոխերիմ թշնամիներ չվաստակեր:

Եվ այդպես էլ պիտի լիներ, դա՛ էր օրինաչափն ու ճիշտը, քանզի այնքան մե՛ծ էր հայատառ թերթի ըստեղծման նշանակությունը տեղի հայ հատվածի համար, որ նրա կարելոթությունը շա՛տ լավ հասկացող

չարակամներն առանց հապաղելու գործի անցան՝ ըսկըսելով իրենց թերթահալած «գործունեությունը»: Եվ որքան էլ տարօրինակ չքվա՝ առաջին հերթին հենց դա՛ էլ կարելոթում է թերթի դերն ու նշանակությունը: Այլապես, հասկանալի է, որ ոչ ոք չէ՛ր չարախոսի, բանասարկություններով չէ՛ր թունավորի մեր արյունը, չէ՛ր դիմի ստոր միջոցների՝ թերթի տպագրությունը տապալելու համար:

Պետք չէ մոռանալ նաեւ բարդ քաղաքական ժամանակը. 1991-ի ավարտն էր, վրաց-աբխազական հարաբերությունները ծայրահեղորեն սրվել էին, վրացական ղեկավարությունը աբխազահայերին «կրկնակի թշնամիներ» էր հայտարարել՝ Վրաստանի ու, ամենակարեւորը՝ Զայաստանի շահերը «դավաճանելու» համար; Սուխումի շրջանի Լեչկոպ գյուղում մեծ դժվարությամբ հաջողվեց կասեցնել հայ-վրացական ընդհարումը; արդեն կային մարդկային զոհեր; չափազանց ակտիվացել էին հանցագործ տարրերը...

Մահացու սպառնալիքներ էին հնչում նաեւ մեր հասցեին:

Եվ այս լարված պայմաններում Երեւանում լույս տեսան «Համշենի» հաջորդ երկու համարները, որոնք բարձր գնահատվեցին հայ մամուլի ցուցահանդեսում:

Այս համարներում տպագրվել են Զակոբ Գուրունյանի «Շիրագյան հուշեր» շարքը, Վլադիմիր Վարդանյանի «Անելիքներն ավելի շատ են» հարցազրույցը Գուդաութայի «Համշեն» շրջանային բարեգործական ընկերության նախագահ Աշոտ Չեբեյանի հետ եւ Միշա Մինա-

սյանի «Սեւծովամերձ հայերը» գրքին նվիրված «Գիրք համշենցիների մասին» գրախոսականը, երեւանցի հեղինակներ Իշխան Ստեփանյանի «Լափտուր խոզը» պատմվածքը եւ Գուրգեն Բալայանի բանաստեղծական շարքը, Անդրանիկ Բահարյանի՝ տեղի հայկական գրական միավորմանը նվիրված «Սեւծովյան այգաբաց» հոդվածի առաջին մասը, Գրիգոր Թորունցի «Հայ գրականությունը աբխազերեն» հոդվածը եւ այլ նյութեր ու գրական ստեղծագործություններ:

Բ. ԳՈՅԱՏԵՎԵԼՈՒ ՄԵՐ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ

1992 թվականի օգոստոսի 14-ին սկսվեց վրաց-աբխազական պատերազմը, որն ահավոր արհավիրք ու չարիք էր Աբխազիայի ժողովրդի, այդ թվում նաեւ տեղի հայ ազգաբնակչության համար:

Վրացական այսպես կոչված գվարդիականների «հսկողության» տակ հայտնված հայաբնակ շեն ու ծաղկուն գյուղերը՝ Լաբրան, Հայկական Աթարան, Արակիչը, Լեչկոպը, Գումիստան, Աջադարան եւ այլ բնակավայրեր, համեմատաբար կարճ ժամանակահատվածում դաժանորեն եւ անխնա թալանվեցին ու ավերվեցին, իսկ խաղաղ բնակչությունը,՝ տղամարդ թե կին, ջահել թե ահել,՝ ենթարկվեց աննկարագրելի բռնությունների ու անարգանքների, եւ հատուկ ուզում ենք շեշտել՝ իր ազգային պատկանելության համար: Մարդազոհությունն ու սպանություններն արդեն սովորական, առօրեական երեւույթներ էին դարձել:

Մեր վերաբերմունքը տեղի ունեցող իրադարձությունների նկատմամբ եւ դրանց զարգացման հնարավոր «տարբերակները» մենք շարադրեցինք 1992 թվականի սեպտեմբերի 11-ին Երեւանի «Մ.Վարանդեան» տպագրատանը հրատարակված «Համշենի» 4-րդ համարում լույս տեսած «Մինչեւ ե՞րբ պիտի քանդվի մեր տունը» հոդվածում, որը նույն օրը արտատպվեց «Ազատամարտ» շաբաթաթերթում: Ահա մի հատված հոդվածից.

«Դաժան ճակատագրի բերումով այսօր թալանվում եւ ավերվում է համշենահայի տունը: Եվ մի՞թե դա արվում է նրա ունեցվածքին տիրանալու ազահ տենչով միայն... Երանի՜ թե, ներիր ինձ աստված, այդպես լինեք: Բայց ավելի հեռուն գնացող նպատակներ են հետապնդվում, ասենք թե հայերի համար անտանելի պայմաններ ստեղծել, եւ ... համշենահայը ստիպված կլինի թողնել տունն ու տեղ եւ հեռանալ...,- ցավով արձանագրել ենք մենք եւ մեր իսկ հարցապնդմանը պատասխանել այսպես՝ տարակուսած ավելացնելով,- այո, այսօր թալանվում է համշենահայի տունը: Կան մարդկային գոհեր: Բայց ախր սթափ դատողությունը հուշում էր, որ նման իրադարձություններն անխուսափելի են եւ պետք էր բոլոր հնարավոր ու անհնար միջոցներով նախապատրաստվել՝ ապահովելով հայ ազգաբնակչության անվտանգությունը: Սակայն մենք նորից ապավինեցինք ինչ-որ երկնային ուժի, ինչ-որ հրաշքի... Եվ նորից ու կրկին, մեր տեսածը, զգացածը եւ, ամենակարեւորը, հասկացածը դաս չեղավ»:

ԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԵՆՔ ԱԲԽԱԶԱՀԱՅ

Կովկասը
վոր հայեր
(
Կրպյան
Ներք հայ
երմուհի
խազիայ
թախի-թ
աքխազ
որի Նախ
ճաղորդ
հի տեղ
Գաղ
խազիայ
Հայաստ
րը կարո
թյան հե
տախյան
բարձր ղ
թյամբ, ի
իրարդու
նը հատ
կայացու
Նել այս
վարորդ
կան զոր
ուածներ
աւել(տե
պաշտոն
դյուս չ
Հայաստ

ի- յալս համարը պիտի ձևավորված ղար Ճեռքերով արխազական հողն են թիզ առ կրաշարժից տուժած հայրա-
 Գեղեցիկ ու սիրելի տոնին՝ սեպ- թիզ, պտղունց առ պտղունց քար ու մամուռից խին ցուցաբերած զգալի ն,
 ին: Պիտի լինե՞ր: Սակայն... մաքրում- ազատում: Ել այքերի լույսն են կրթյալոց քաղմիցս անդրա-

15

րային գրադարանի աշխատակցուհի Սաթենիկ Գեջյանի «Գյումուշխանեցի Ավոն», բանասիրական գիտությունների թեկնածու Ժորա Էրուքյանի «Սուխումի հայկական միջնակարգը», Հովհաննես Թորոսյանի «Կրթության հիմքը մայրենին է» բովանդակալից հոդվածներն ու այլ նյութեր, ինչպես նաև չափածո ստեղծագործություններ:

«Համշենի» այս համարի տպաքանակը*, մեծագույն դժվարություններով հաղթահարելով բազմաթիվ արգելքներ՝ մենք կարողացանք Երեւանից ինքնաթիռով հասցնել Ադլեր, իսկ այնտեղից էլ ձկնորսական նավով՝ Սուխում՝ բարի ու սրտացավ խոսքի ծարավի մեր հայրենակիցներին, որոնք խորին երախտագիտությամբ ու շնորհակալությամբ ընդունեցին այն: Ավելորդ է ասելն անգամ, որ թերթը ձեռքից-ձեռք էր անցնում:

Ինչ խոսք, մեր կյանքի համար վտանգավոր ու արկածախնդիր քայլ էր դա, շատերի համար՝ անհասկանալի ու նույնիսկ ցայտօր դատապարտելի**: Բայց, խորապես համոզված էինք եւ համոզված ենք՝ այդ քայլը օդուշրի պես անհրաժեշտ էր ու միակ ճիշտը եւ, ինչու չէ, թերեւս հեռանկարայինը, որովհետեւ դա, առաջին հերթին, մեր հոգու պարտքն էր, ինչպես նաեւ մեր թերթի պատիվն ու նրա գոյատևելու բարոյական իրավունքը:

*Տպաքանակի մի մասը ընկերներիս օգնությամբ տարածվեց Ռուսաստանի հարավում:

**Խոսքը Սուխումում գտնվող ծնողներիս անվտանգության մասին է:

Գ. ԸՆԹԵՐՑՈՂԸ

ՀԱՅԱԼԵԶՈՒ ԹԵՐԹԻ ԷՐ ԾԱՐԱՎԻ

1992-1993 թվականների Աբխազիայի ժողովրդի հայրենական պատերազմի հաղթական ավարտից հետո հանրապետության շրջափակման պայմաններում շարունակվեց «Համշենի» տպագրությունը Սուխումում, իհարկե, ելնելով տեղում առկա հնարավորություններից: Իսկ հնարավորությունները, մեղմ ասած, շատ էին սուղ - չկար թուղթ, համակարգչային շարվածքի մասին կարելի էր միայն երազել, թույլ էր տեղի տպագրական բազան (տպարանները թալանվել ու ավերվել էին) եւ այլն: Եվ այս պայմաններում «Ռեսպուբլիկա Աբխազիա» թերթի գլխավոր խմբագիր Վիտալի Զամագուայի եւ նրա առաջին տեղակալ Սերգեյ Սարգլսյանի անմիջական օգնությամբ եւ Աբխազիայի հերոս Սերգեյ Մաթոսյանի աջակցությամբ մենք սկսեցինք «Համշենի» տպագրությունը ռուսերեն լեզվով:

Ասենք, որ թերթի տպագրության բարձր եղանակը ժամանակի պահանջներին արդեն վաղուց չէր համապատասխանում եւ, բնականաբար, տպագրական որակը բավականին ցածր էր...

Բայց ա՛յն ժամանակ ... մի՞ թե կարելորդ տպագրության եղանակն էր կամ թղթի որակը: Կարելորն այն էր, որ այդ անորակ թուղթը կա՛ր եւ հնարավոր էր թերթը հրապարակել:

Կարելորդ «Համշենի» տպագրության փաստն էր, թերթի վերածնունդը:

Եվ մենք ոգեւորված անցանք գործի: Տունուտեղ մոռացած՝ շրջանից-շրջան էինք գնում, գյուղից-գյուղ,

միայն թե գրեի՛նք, միայն թե հրատարակեի՛նք... Հիրա-
վի, կարծես թե հենց մեր մասին է ասված.

*Двое суток не спать, двое суток шагать
Ради нескольких строчек в газете.*

Հասկանալի է, որ ինչքան էլ թերթի ոգին լիներ հայ-
կական՝ ՌՈՒՍԱԼԵՉՈՒ «ՀԱՄԱՇԵՆ» ԱՐԴԵՆ ՉԵՐ ԿԱ-
ՐՈՂ ԲԱՎԱՐԱՐԵԼ ՀԱՅ ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ, ԻՆՉՊԵՍ ՆԱԵՎ

АМШЕН

ГАЗЕТА АРМЯНСКОЙ ОБЩИНЫ РЕСПУБЛИКИ

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ:

Многие из вас помнят, что до грузино-абхазской вой-
ны у нас выходила литературно-просветительская газе-
та «Амшен». Печаталась она в Ереване на армянском
языке 5-тысячным тиражом. Ее последний номер вы-
шел сразу после начала войны — в сентябре 1992 года,
в котором были опубликованы статьи «Мы в ответе за
абхазских армян» (Айказун Алардзи) и «До каких пор
рушится нашему дому?» (Артёмов Сергей), реально
отражавшие сложившуюся в Абхазии политическую си-
туацию и прогнозировавшие ход ее дальнейшего развития.
Газета «Амшен» была принята наследником еженеде-
льника «Лугас», выходившего в начале 10-х годов наше-
го столетия в Сухуме (см. публикуемую в этом номере
заметку «Первая армянская типография»). И мы реши-
ли возобновить издание газеты «Амшен».

Не все знают, что Амшен — труднопроходимая об-
ласть в Западной Армении — историческая родина ныне
проживающих в основном в Абхазии и Краснодарском
крае Российской Федерации армянских армян, называ-
емых так, по мнению некоторых ученых, нап-
ринер, академика Левона Хачикяна, по имени князя Глг-
на Амштун — их предводителя (Амашен — Амшен).
И название нашей газеты оправдано, в первую очередь,
линией с этой исторической точкой зрения. Оправдан и
ее выход именно в Абхазии, поскольку абхазы армяночки
и обогрели, поделились куском хлеба с нашими предка-

ОСТАТЬСЯ ЧЕЛ

Война не только унесла
жизни многих людей и нане-
сла огромный ущерб городам
и селам, но и катком прои-
лась по человеческим ду-
шам и душам. Естественно,
она изменила психологию че-
ловека. Поэтому не удивитель-
но, что сегодня мы, порой, не
узнаем тех, кого когда-то хо-
рошо знали. Поражаемся их
поступкам и «неожиданным
проявлениям».

Конечно, в экстремальных
ситуациях люди лучше мобили-
зуются и исторгают из себя
все то хорошее, на что
способны от природы, другие
же, наоборот. Дело в том, что су-
щество тех, кто становится луч-
ше и совершеннее, держится
на стержне человечности; дру-
гие же, напротив, теряют его.

Их «несет». Это стра-
шно. Но гораздо страшнее, что
не пытаются остановиться
между тем, уже оди-
ннадцатый, один только (с
определением своего соседа)
делают огромные дела. Это
только «дмалчиз», это —
часть преодоления негатива
последствий войны. За-
конечно, не в том, чтобы
даваться самосожранию
оно нужно только на пр
Это — то же, что и оц
позиции в шахматах, за к
фой следует обдумывание
вариантов, а затем и выбор
Работа по изведению «в
реинтегирования» в конеч
счете должна занять, же
мум времени. «Недостат
встать, надо еще и про-
таться». Все хорошие со

ՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ՀԵՐԹԻՆ՝ ՀԵՆՑ ԻՄ ՕՐԸՍՕՐԵ ԽՍՏԱ-
ՑՈՂ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ. ՀԱՅ ԸՆԹԵՐՑՈՂԸ ՀԱՅԱԼԵՉՈՒ
ԹԵՐԹԻ ԷՐ ԾԱՐԱՎԻ, ԵՒ ՄԵՐ առաջնահերթ խնդիրը նրա
արդարացի պահանջը կատարելն էր:

Եվ ահա 1998 թվականի հունիսին օֆսեթ տպագրու-
թյամբ լույս տեսավ հետպատերազմյան «Համշենի» ա-
ռաջին հայատառ համարը, որտեղ հրապարակվեցին
Մայիսի 28-ի ազգային տոնին նվիրված «Համաժողո-
վըրդական խիզախում» հոդվածը և մեր չափածո բնա-
պատկերները: Համարը բացվում է Աբխազիայի Հան-
րապետության նախագահ Վլադիսլավ Արծինբայի՝ մեր
թերթին տված «Միահամուռ ջանքերով մենք կկա-
ռուցենք անկախ պետություն» հարցազրույցով*:

Վերջապես մեր փայփայած վաղեմի երազանքն
իրականացավ. ԱԲԽԱՉԻԱՅՈՒՄ ԴՐՎԵՑ ՀԻՄԵԸ ՀԱՅԵ-
ՐԵՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ:

Եվ այս գործում մեզ անգնահատելի ծառայություն-
ներ մատուցեցին երիտասարդ գիտնականներ, եղբայր-

*Վ. Արծինբայն միշտ էլ ուշադիր է եղել մեր թերթի նկատմամբ:
Հիշում եմ. ֆինանսական դժվարությունների պատճառով որոշ
ժամանակով ընդհատվեց մեր թերթի տպագրությունը: Եվ դա չէր
վրիպել Վ. Արծինբայի ուշադրությունից. ինձ հաղորդեցին, որ նա
անհանգստացած է հայկական թերթի ճակատագրով, որի գոյու-
թյունը խիստ կարեւորելով՝ խնդրում է ամեն ինչ անել հրատա-
րակությունը վերսկսելու համար: Նա ընդգծել էր, որ խոսքը հատ-
կապես հայկական թերթի մասին է:

Ես չեմ մոռանում Վլադիսլավ Արծինբայի՝ պատգամի պես հնչող
խոսքը. հայկական թերթի հրատարակությունը Աբխազիայում
կարեւոր հասարակական-քաղաքական նշանակություն ունի:

1995 թվականի նոյեմբերյան համարը (հատված)

ՀԱՄԱԵՆ ԱՄՇԵՆ

ГАЗЕТА АРМЯНСКОЙ ОБЩИНЫ РЕСПУБЛИКИ АБХАЗИЯ

Владислав Ардзинба:
«Совместными усилиями
мы построим независимое
государство»

«Активизация в последнее время диверсионно-террористической деятельности с темной берега Грузии на территории Абхазии, вызывает тревогу у граждан нашей республики. Многие разочарованы результатами установившихся в республику визитов представителей различных международных организаций. Не вызывает оптимизма и непоследовательная позиция Тбилиси в переговорном процессе. Выясним, что люди говорят, а делают другие?»

«Действительно, ни международное сообщество, ни Россия ни разу не дали должной оценки действиям грузинских властей, развернувших необъявленную диверсионно-террористическую войну на территории Абхазии. Об этом свидетельствуют и Резолюция Совета Безопасности, и последнее решение СПТ СНГ».

Более того, Грузия оказывается всеотрицательная поддержка, как политическая, так и политическая. В частности, в ультимативном Резолюции СПТ от 29 апреля 1998 г. снятие санкций.

введенных в отношении Абхазии, ставится в непосредственную, прямую зависимость от возобновления процесса возвращения беженцев. Это является грубым попранием всех соглашений, подписанных сторонами, которые предполагают пакетное урегулирование вопросов беженцев и государственно-правовых взаимоотношений Абхазии и Грузии. Естественно, в подобных условиях Тбилиси не желает идти на компромисс, рассматривая решение существующих проблем не за столом переговоров, а путем оказания давления на Абхазию.

Однако этот путь является бесперспективным. Нарад Абхазии, ценой невероятных усилий и жертв отстоявший свободу и независимость Родины, не допустит восстановления национальной независимости Абхазии от Грузии.

«В то же самое время, когда в Абхазии вековой, а неслучайный своей массе, сбежал все, что было, оставились невинность, с одной стороны и правды, с другой стороны посетители республике, и чем вы бы не хотели, с одной стороны Абхазией стоит не менее сложная, чем

ներ Հարություն եւ Իշխան Ավետիսյանները, որոնք ապահովեցին խնդրի տեխնիկական կողմը:

«Համշենի» հիմնադրման առաջին իսկ օրվանից մեր նպատակն է եղել ՕԳՏԱԿԱՐ թերթ ստեղծելը՝ բազմաշերտ լրատվությամբ հագեցած: Մենք աշխատել ենք յուրաքանչյուր հայկական տուն ուրախություն բերել: Հայաստան, Արցախ, Սփյուռք, համահայկական հիմնահարցեր, տեղի քաղաքական ու մշակութային կյանք եւ, իհարկե, ՆԱԽՆՅԱՑ ԲՆՕՐԻԱՆ - ահա մեր թերթի հիմնական եւ առանցքային թեմաները:

Մենք միշտ էլ աշխատել ենք մեր հրապարակումներով լրացնել դպրոցների կրթական ծրագրերի պահանջները, նպաստել հայագիտության զարգացմանը հայկական կրթարաններում, մեր հայրենակիցների մեջ սիրո եւ հպարտության զգացում սերմանել հայկականի նըկատմամբ: Եվ ուզում ենք հավատալ, որ դա մեզ հա-

18.12.2009
Издаётся с октября 1997 года

ՊԱՐՔԵՐԱԾԵՐԹ ԿՈ
«АМШЕН» - ГАЗЕТА

Լուսավարժ Ա. Սարգսյան

Ա.Բ.ԽԱԶԻԱՅԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱԳԱՀ
ՍԵՐԳԵՅ ԲԱԳԱՓՇ

Ծնվել է 1949 թվականին մարտի 4-

«Համշենը» միշտ էլ
անդադարձել է հանրապետության
կարեւոր իրադարձություններին

П

Се

ПС

Президи
Республики
председитс
В посла
Карабахской
президента
выборами гл
весьма суще
послужат да

ԱԲ

Արիստակ
բազմաթիվ
դաշնային ծա
վարչության մ
րբ:

ՊՈԶԻՄ

ՀԱՄԱԾՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԽԻՋԱՆՈՒՄ

Մայիսի 28-ը Հայաստանի և հայ ժողովրդի
նորագույն պայծառության մեջ քաղվել
առանձնահատուկ նշանակություն ունի:
Ի հիշատակ հայտնաբերված հայտնաբերված հայտնաբերված

Հակադ
հայկա
նախադ
փոքր
հնազան
զուգահե
նախադ
մեծությ
մեծությ

1998 -ի հունիսին սկսվեց հայատառ «Համշենի» տպագրությունը

ջողվել է եւ հաջողվում է ցայսօր:

Թերթի կարելորագույն ուղղություններից մեկը հայ-աբխազական մշակութային կապերի ամրապնդումն է, երկու ժողովուրդների մերձեցումը: Այդ նպատակով «Համշենի» էջերում տպագրվել են հայտնի աբխազ հեղինակների ստեղծագործությունների հայերեն եւ ռուսերեն թարգմանությունները. դասականներից՝ Դրմիտ Գուլիա, Բագրատ Շինկուբա, Շալվա Ծըլջբա, Իվան Թարբա, ինչպես նաեւ ժամանակակից հեղինակներից՝ Բորիս Գուրգուլիա, Մուշկի Լասուրիա, Վլադիմիր Չանթարիա, Ջումա Ախուբա, Մուշկի Միքաիա, Ստանիսլավ Լակոբա, Գունդա Կուծնիա, Սերգեյ Ազընդիա, Վիտալի Ամարշան, Վախթանգ Ափիագոու, Անատոլի Լագուլաա, Դաուր Նաճղեբիա, Վիտալի Շարիա, Վիկտոր Կոկոսկիր... Անքակտելի հոգեկան թելերով էր կապված մեր թերթի հետ ճակատագրի բազմաթիվ դաժան հարվածների դիմացած բանաստեղծ Վլադիմիր Մաանը, որը մի առանձին սեր էր տածում հայ ժողովրդի նրկատմամբ: Նա մեր ամենօրյա այցելուն էր եւ իր ողբերգական մահվանից մի քանի ժամ առաջ կրկին այցելել էր մեզ՝ տպագրության ներկայացնելով նոր բանաստեղծությունների մի փունջ:

Թերթին ակտիվորեն թղթակցել են հայտնի լրագրողներ Սերգեյ Սարգսյանը, Տատյանա Տրոյանովսկայան եւ Վլադիմիր Ծվիժբան, Լեյլա Փաչուլիան եւ Լիլիանա Յակովլեան, Անահիտ Գոգոբյանը, արվեստի վաստակավոր գործիչ Վալերի Չոլարիան, արվեստաբանության դոկտոր-պրոֆեսոր Ալեքսեյ Արզունը, ակադեմիկոս Բաջգուր Սագարիան, մշակույթի վաստակա-

վոր գործիչ Արման Դանիելյանը, Աբխազիայի պետական թանգարանի տնօրեն, պատմագիտության դոկտոր Արկադի Ջոփուան, Աբխազիայի Հանրապետության վաստակավոր դերասան Սերգեյ Գաբնիան, հայտնի ռուս արձակագիր Կոնստանտին Գերդովը, բանաստեղծներ Իգոր Կաչալովը, Գեորգի Զեսյանը, Նիկոլայ Պատուլիդին, Կոնստանտին Ֆիլիդին, ֆուտբոլի հայտնի մրցավար Գրիգորի Պողոսյանը եւ այլ հեղինակներ:

«Համշենի» էջերը, բնականաբար, միշտ էլ բաց են եղել Աբխազիայում եւ Կրասնոդարի երկրամասում ըստեղծագործող հայ հեղինակների՝ Անդրանիկ Բահարյանի, Ժորա Էրոբյանի, Վազգեն Կանսուլյանի, Չորիկ Զեշիշյանի, Լյուդվիգ Զյուլյանի, Սահակ Կալայջյանի, Սեդա Բաղդասարյանի, Հովհաննես Հովակի, Երվանդ Ղանդիլյանի, Արամ Կանսուլյանի, Սաշա Մկրտչյանի (Չարգանդ), Հայկ Ռահանյանի, Շամիրամ Զեսյանի, Անդրանիկ Կոնդակչյանի, Խաժակ Սիմոնյանի, Գայանե Աթոյանի, Ռիմա Ալեքսանյանի, ինչպես նաեւ մեզանից հեռացած Հակոբ Գուրունյանի, Էդուարդ Լուսպարյանի, Ռաֆիկ Աթուլյանի, Վլադիմիր Ավչյանի, Սերգեյ Կոնդակչյանի, Հովհաննես Թորոսյանի եւ այլոց համար: Առանց չափազանցության ուզում ենք շեշտել, որ «Համշենում» հրապարակվելը աբխազահայ ստեղծագործողների միակ (սակավ բացառությամբ) հնարավորությունն է ընթերցողներին տպագիր ներկայանալու:

Նույնը կարելի է ասել նաեւ սկսնակ հեղինակների մասին, եւ հատկապես կուզենայինք նշել շնորհալի Նինա Գասպարյանին, որի գողտրիկ հրապարակումները մի

առանձին հմայք են հաղորդել մեր թերթին եւ, բնականաբար, շերմությամբ ընդունվել ընթերցողի կողմից: Նրա, նաեւ մի քանի պատանի ստեղծագործողների՝ «Համշենի» էջերում լույս տեսած թոթովանքերն ամփոփվել են 2004 թ. Ալեքսանդր Անկվաբի հովանավորությամբ Սուխումում լույս տեսած եռալեզու՝ արխագերեն, ռուսերեն եւ հայերեն, իր տեսակի մեջ եզակի «Ծիծեռնակներ» չափածո գրքում:

Առանձին հետաքրքրությամբ են կարդացվում 1992-1993 թթ. վրաց-արխագական պատերազմի մասնակից Միսաք Զյուլյանի՝ մարշալ Բաղրամյանի անվան հայկական գումարտակի մարտական առօրյան նկարագրող գողտրիկ մանրապատումները:

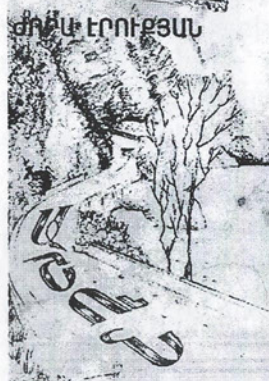
Վերջերս մեզ ուրախացրեց ու ոգևորեց շնորհաշատ պատանի լրագրող, աշակերտուհի Էլենուրա Գիլոյանի հայտնությունը:

Հպարտությամբ ու երախտագիտությամբ եմ ուզում նշել մեր ավագ ընկերոջը՝ Անդրանիկ Բահարյանին: Զընայած առաջացող տարիքին, նա երիտասարդական ավյունով շարունակում է ստեղծագործել՝ խորիմաստ գրախոսականներով եւ բանաստեղծական նոր ու հրաշալի շարքերով ներկայանալով ընթերցողին: Ուզում եմ անպայման շեշտել, որ մտքի դասական պարզության հասած վարպետը վե՛ր է մանր ու ճղճիմ կեցվածքից, ճոռմախոսությունից եւ նախանձելի աշխատասիրությամբ ու պատասխանատվությամբ իր աստվածատուր շնորհքն ի սպաս է դրել հայոց խոսքի պանծացմանը:

Դ. «ՀԱՄՇԵՆ» ԹԵՐԹԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԸ

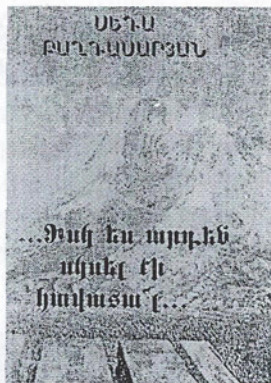
Արխագահայ հատվածի գրական-մշակութային կյանքում նըկատելի երեւոյթ է «Համշեն» թերթի գրադարան» մատենաշարի հիմնադրումը, որի շնորհիվ «Սեւծովյան այգաբաց» գրական միավորման անդամները եզակի հնարավորություն ունեցան հրատարակելու իրենց ստեղծագործություններն ու առանձին գրքերով ներկայանալու տեղի հայ ընթերցողին: Այսպես, սույն մատենաշարով լույս են տեսել Հովհաննես Թորոսյանի («Կանչ»), մեր («...որ մաքուր մնամ», «Ափացիա»), Սեդա Բաղդասարյանի («Իսկ ես արդեն սկսել էի հավատալ»), Ժորա Էրուքյանի («Աշուն», «Հոգու երկիր»,

«Թռչնի երգը»), Անդրանիկ Բահարյանի («Աշխարհի ամենաքաղցրը խոսքը»), Հայկ Ռահանյանի («Առակներ եւ գրույցներ»), Երվանդ Ղանդիյանի («Բարության լույսեր»), Հարություն Եթումյանի («Մանիներ»), Հովհաննես Հովակի («Բանաստեղծություններ», «Ես հավատում եմ խղճի հրաշքին»), Ռաֆիկ Աթուլյանի («Ոսկե կաթիլներ»), Անդրանիկ Կոնդակչյանի («Շահումյանովկա-100»), ինչպես նաեւ «Գրական Համշեն», «Սուխումի հայկական միջնակարգը» ժողովածուներն ու բազմաժանր հավելվածները եւ այլն:

Տպագրության ենք պատրաստել Սահակ Կալայջյանի «Արյան կանչը», Հովհաննես Թորոսյանի «Եղեգի երգը», Գրիգոր Օքսուզյանի «Սիրտս գարուն է» ժողովածուները եւ «Սեւծովյան այգաբաց» ավանսախը:

Հայ եւ աբխազ ժողովուրդների բարեկամության ամրապնդման ուղղությամբ նշանակալից երեւույթ էր

Գրական Համշեն

3.2005

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՐՈՍՅԱՆ

Կ Ա Ն Չ

ԵՐԵՎԱՆ

ձեռնություններով պիտի հանդես գան նաեւ հեղինակները՝ պատասխանատվությամբ ու խստապահանջ վերաբերմունքով, եւ, առաջին հերթին, հենց իրենց նըկատմամբ:

Ե. «ՀԱՄՇԵՆ» ԹԵՐԹԻ ՊԱՅՊԱՆՈՒՄՆ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑ Է

Թերթը կենդանի օրգանիզմ է՝ մշտապես զարգացող ու կատարելագործվող: Եվ այդ ճանապարհին վերելքները եւ անկումները բնականորեն անխուսափելի են: Ինչ խոսք, թերութիւններից գերծ չէ նաեւ «Համշենը»: Եվ այդ թերութիւններն, անշուշտ, շատերն են տեսնում, եւ լա՛վ է, որ տեսնում են: Բայց ... տեսնել կա, տեսնե՛լ էլ կա: Բարեկամներն, իհարկե, խորհուրդներով աշխատում են օգնել մեզ, սատարել, հուսադրել, ինչի համար մեծապես շնորհակալ ենք ու երախտապարտ:

Բայց ավա՛ղ ու ա՛խ, քիչ չեն նաեւ նրանք, ովքեր չարախնդրությամբ ու բանսարկութիւններով փորձում են հասնել իրենց վաղեմի՝ թերթը փակելու նպատակին: Այո, նրանք տեսնո՛ւմ են միայն: Իսկ մենք զգո՛ւմ ենք՝ հոգով, սրտով ու նաեւ ցավով: - Հոգո՛վ ու սրտո՛վ, որովհետեւ թերթը կյանքի արժեք ու գին ունի մեզ համար, մեր էութիւնն է, մեր ապրած տարիների իմաստն ու բովանդակութիւնը: ցավո՛վ, որովհետեւ թերութիւնները վերացնելու համար ֆինանսական ու որակական լուրջ հնարավորութիւններ ու ներդրումներ են անհրաժեշտ, - մի բան, ինչից, դժբախտաբար, զուրկ է եղել «Համշենը» հիմնադրման առաջին իսկ օրվանից:

Մեր ժողովրդի թշնամիները միշտ էլ եւ առաջին հերթին աշխատել են ոչնչացնել հայ ուսուցիչներին, հայ խմբագիրներին, հայ գրողներին... Նրանք ավերում եւ հրկիզում էին հայկական թերթերի խմբագրութիւններն ու տպարանները, գրադարանները, հայատառ թերթերն

ու գրքերը: ՀԱՅԿԱԿԱՆԸ ՈՉՆՉԱՅՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ԱՌԱՋԻՆ ՀԵՐԹԻՆ, ՊԻՏԻ ՈՉՆՉԱՅՎԵԻՆ ՀԱՅՈՑ ԽՈՍՔԸ ԿՐՈՂՆԵՐԸ: Մենք դա լա՛վ գիտենք: Վկան մեր պատմութիւնն է, վկան հենց մե՛նք ենք:

Ներքե ինձ, բայց անպայման պիտի ասեմ. հայկական թերթից հրաժարվող ուսուցչին եւ չէի վստահի իմ երեխայի դաստիարակութեան ու կրթութեան գործը: Իսկ այդպիսի «ուսուցիչներ», ցավոք սրտի, կա՛ն: Հետաքրքիր է, նրանք ի՞նչ են «քարոզում» հայկական դպրոցներում. հայկական թերթ չկարդա՞լ, Հայոց պատմութիւն չսովորել... Ինձ մեծ ցավ պատճառող նման խոսակցութիւններ, իհարկե, շատ եմ լսել:

Ափսոսանքով պիտի փաստեմ, որ կան նրանք, ովքեր չեն ուզում, որ լինի «Համշեն» թերթը, ընդ որում, թերթից հրաժարվելը ծիծաղելի «փաստարկներով» են պատճառաբանում՝ չմոռանալով հայրենասերի «խրոխտ» կեցվածք ընդունել ու բարձրաձայնել իրենց անմնացորդ «նվիրվածութիւնը» հայ ժողովրդին: Հիրավի՝

«Հանուն հայ ազգի» նա խոսեց հուզվա՛ծ,

Հայրենասերի կոչերով կրքոտ:

Հետո բալիկի թաթիկից բռնած՝

Զթացից գնաց ... ռուսական դպրոց:

Իսկ ինչո՞վ են նրանք՝ այդ «հայրենասերները», տարբերվում հայկական խմբագրութիւններն ավերող բարբարոսներից... Չէ՞ որ նրանց «գործունեության» արդյունքը նո՛յնն է - հայատառ թերթ փակե՛լը (պետք է լա՛ց լինել, բայց լացել էլ չէ՛ս կարող, որովհետեւ, ինչպես ասում էր տատիկս, երբ հայն է լալիս, թուրքն է ծիծաղում: Հերթական անգամ ուրախացնե՛ք մեր թշնամի-

*ներին, հոգեցունց բավականություն պատճառներ
նրանց):*

Իհարկե, ինչպես արդեն ասել ենք, թերություններ մեր
աշխատանքում անխուսափելիորեն կան: Բայց մի՞ թե
թերությունները վերացնելու մասին մտածելու փոխա-
րեն մենք ճիշտ ենք համարում թերթից... հրաժարվել:

Եթե այս տրամաբանությամբ առաջնորդվենք, մենք
պիտի հրաժարվենք նաեւ ... հայկական դպրոցներից,
որովհետեւ այստեղ անթիվ ու անհամար թերություններ
կան այսօր: Իսկ գուցե գործը հենց դրան էլ հետեւողա-
կանորեն «տանում ենք»:

Եկեք ամենայն պատասխանատվությամբ փա-
տենք. ԱՅՍՕՐ «ՀԱՄԱՅՆ» ԹԵՐԹՆ ԱԲԽԱԶԱՅԱՅ ՀԱՏ-
ՎԱԾԻ ՊԱՏԿԵՐՆ Է՝ ԻՐ ԴՐԱԿԱՆ ՈՒ ԲԱՅԱՍԱԿԱՆ ԿՈՂ-
ՄԵՐՈՎ, ՀԱՏՎԱԾԻ՝ ԴԵՊԻ ԹԵՐԹՆ ՈՒՆԵՑԱԾ ՎԵՐԱ-
ԲԵՐՄՈՒՆԵԻ ԱՐՏԱՅՈՒՆՈՒՄԸ, ԱՅՆ ԿԵՐԱՅ ԿԱԾ՝ ԻՆԶ-
ՊԻՍԻՆ ՄԵՆԶ ԵՆԶ, ԱՅՆՊԻՍԻՆ ԷԼ ԹԵՐԹՆ Է:

Այո, քսան տարի թերթի գոյությունն իր սուղ միջոց-
ների հաշվին, իսկ ավելի ճիշտ՝ դրանց չգոյության պայ-
մաններում ապահովել է միայն հիմնադիրը, - ե՛ւ որպես
խմբագիր, ե՛ւ որպես սրբագրիչ, ե՛ւ որպես լրագրող, ե՛ւ
որպես տարածող, ե՛ւ որպես հովանավորող, - իսկ այսօր
թերթի ապագան մե՛նք պիտի կերտենք՝ բոլորս միասին:

Հավատում եմ, որ անպայման այդպես պիտի լինի,
որովհետեւ

Ուզում եմ՝ ապրես ինձանից հետո՝

Ինձանից առաջ չե՛ս մեռնի, «Համշեն»:

Մենք պիտի գիտակցենք վերջապես, որ թերթի պահ-
պանումը մեր հոգու պարտքն է, ինչպես նաեւ մեր հեղի-

նակությունն ու արժանապատվությունը՝ թերթ ունենա-
լը: Մենք պիտի գիտակցենք «Համշենի»՝ որպես մշա-
կույթի կարեւորագույն արժեքի, ազգային մտածողու-
թյան դերը: Մենք պիտի գիտակցենք, որ «Համշենը» հիմ-
նադիր Սարեցյանի անձնական թերթը չէ. «ՀԱՄԱՅՆԸ»
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ Է, ՆՐԱ ՄՇԱ-
ԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹՅԱՆ (ԹՈՂ ՈՐ ՓՈԶՐ) ՄԱՍՆԻԿԸ:
- Եվ որպես այդպիսին էլ պիտի ընդունվի ու արժեւորվի
յուրաքանչյուրիս կողմից: Եթե մենք դա գիտակցենք,
ԱԲԽԱԶԱՅԱՅ ՀԱՏՎԱԾԸ ԿԴԱՌՆԱ ԱՅՆՊԻՍԻՆ, ԻՆԶ-
ՊԻՍԻՆ ԿԼԻՆԻ ԹԵՐԹԸ:

Եթե մենք ուզում ենք ԱՅՊԻՍԻ թերթ ունենալ (իսկ
թերթ չունենալը մեծագույն խայտառակություն է, նա-
մանավանդ մեր պարագայում՝ պատրաստի թերթը կոր-
ցնելը), ապա առաջին հերթին պիտի մտածենք ստեղ-
ծագործական կադրեր պատրաստելու մասին, պիտի
ստեղծենք տեխնիկապես հագեցված խմբագրություն
եւ, վերջապես, պիտի անպայման լուծենք նաեւ բաժա-
նորդագրության հարցը...

Եվ դա շատ է կարեւորվում այսօր, երբ մշտապես կա-
տարելագործվում են տպագրության եղանակները եւ
մեր պարտքն է ժամանակի պահանջները բավարարելը,
այլապես չի լուծվի մեր կարեւորագույն խնդիրը՝ ԱԲԽԱ-
ԶԱՅԱՅ ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ՄԵՋ ՄԱՍՈՒԼԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ
(ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՅԻ) ԱՐՄԱՏԱՎՈՐՈՒՄՆ ՈՒ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄԸ:

...Ուզում եմ մեր խոսքն ավարտել Անդրանիկ Բահա-
րյանի «Համշեն» թերթը» բանաստեղծությամբ, որով
անվանի գրողն ու վաստակաշատ ուսուցիչն ըստ ար-

Ժանվույն գնահատել է թերթի դերն ու նշանակությունը մեր կյանքում.

*«Համշեն» թերթը հայոց բառով
Բուժում է մեր վերքերը խոր:
Լույսի նման մտնում է տուն
Ո՛ր մեր հույսը պահում արթուն:
Նա օրերի ցելերի մեջ
Կյանքի սերմ է ցանում անվերջ:
Ցանում է գիր ու բառ-Մաշտոց,
Որ պտուղ տա լեզուն հայոց:*

Մեկ անգամ եւս խոնարհ խնդրանքով դիմում եմ իմ հայրենակիցներին, եւ առաջին հերթին՝ հայկական համայնքի նվիրյալներին. ՊԱՅՊԱՆԵԶ, զԱՎԱՏԵԶ ՄԵՐ ՄԵՎԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՐԺԵԼՆԵՐԸ ԵՎ ՓՈԽԱՆՑԵԶ ՄԵՐ ԺԱՆՎԱՆՆԵՐԻՆ, ԶԷ՞ ՈՐ ՄԵՐ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԵՎ ԿԱՐԵՎՈՐ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԻՑ ՄԵԿԸ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ ԿԸՐՈՂՆԵՐԻ ՊԱՅՊԱՆՈՒՄ Է, ՀԱՅ ՀՈԳԵՎՈՐ ՏԱՐԱԾԵԻ - ՄԵՎԱԿՈՒԹ, ԳԻՐ, ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ - ԱՊԱՅՈՎՈՒՄԸ:

Ուզում եմ հավատալ, որ անպայման այսպե՛ս էլ լինելու է, որովհետեւ Աբխազիայում հայ մամուլի զարգացման համար այսօր բարենպաստ հասարակական ու համայնքային պայմաններ են ստեղծվել, նամանավանդ հուսադրում է այն, որ Աբխազիայի հայերի միության նորընտիր նախագահ Խաչիկ Մինասյանը, որը կոչումով ուսուցիչ է ու դաստիարակ, միշտ էլ ուշադիր է եղել մեր թերթի նկատմամբ:

Սուխում, 2011 թ.

ՀԱՄՇԵՆ

№9-10 (265-266)
22.4.2011

Газету основал Артавазд
Саркисян в октябре 1991 г.
e-mail: abk-hamshen@yandex.ru

ՊԱՐԵՐԱԹԵՐԸ ԿՈՎՎՈՍԻ ՍԵՎՇՈՎՈՒՅՍ :
«АМШЕН» - ГАЗЕТА ДЛЯ ПРИЧЕРНОМОРСКИХ А

**Այս
համարում**

«Մեր Գարիկը»
ՄԵՆԱ ԲԱՆԱՍԱՐԱՆ

2-րդ էջ

Գայն՝ Եթե...
«Если у тебя
есть 100 причин плакать,
найди 1000 причин
улыбаться»
ЭЛЕОНОРА ГИЛЮЯН
2-8 стр.

«Կարա-Խաչիկ»
(Документальный
рассказ)
СААԿ ԿԱԼԱԿԿԻՅԱՆ
6-я стр.

«20 лет без Союза
Нужно ли сегодня учить
дружбе народов?»
ГАЯՆՅԱ ԱՎԵԴԿԻՅԱՆ
4 стр.

«Րուկ, державшая перо...»
РУБЕН ԹԵՐ-ԱՆՏՈՆԻԱՆ
5 - 6 стр.

«Տարիանում»
(Տարիանում վիպակի)
ԶՈՐԻԿ ԲԵՆԵՇԵԱՆ
7-րդ էջ

**В этом
номере**

АРТАВАЗД САРКІСԻԱՆ

Дом

Родной очаг... Дом родной...
Вдруг я поймал себя на мысли, что в своих произведениях

ГЕНОЦИД АРМЯНСКОГО НАРОДА - 96

ТОЛЬКО ИСТИНА СПАСЕТ МИР

Открытое письмо президенту США

Господин президент!
Америка для моего поколения была совестью мира, законодателем справедливости, добра, истины. Ведь мы были знакомы с философией и деяниями великих президентов, начиная с Авраама Линкольна и кончая Теодором Рузвельтом. Мы верили им, надеялись и ждали!

Мое поколение воспитывалось и становилось личностями, читая "Хикуин дяди Тома" Бичера Стоу, Марка Твена, Лонгфелло, Хемингуэя, Сарояна, Джека Лондона и других великих американцев. Для нас они были сентелями добра, гуманизма, справедливости. Мы учились у них, но...

К ВЛАСТИ В СОЕДИНЕННЫХ ШТАТАХ ПРИХОДЯТ ЛЮДИ, КОТОРЫМ, ВИДИМО, ЧУЖДЫ СВОИЖЕ ВЫСШИЕ ИДЕАЛЫ, СОБСТВЕННЫЕ ЦЕННОСТИ. Президенты, которые дают слово и не держат его, иначе говоря - обманывают целый народ. Ведь все они прекрасно знают, но де-юре не подтверждают факт Геноцида армян прошлого столетия. Почему?

Господин президент, армяне - армянами, но ведь и ваш народ, и люди планеты видят, что Вы дали слово, но не выполнили своего обещания. И как это назвать? Ложь? Измените. Да, обыкновенная ложь! Иначе я не назову! Какой пример Вы подаете своим всем мире? Настоящие мужчины так не поступают!

Понятно. Вы руководствуетесь своими интересами, как и все великие мира сего. Ну а как прикажете им держаться и что делать в этом лживом мире, лишенном нравственности, чести, человечества?

Мы надеялись, что уж Вы-то должны понять народ, который пять веков стонал под игом турок, кат стерев с лица земли все армянство! Да, да, это Геноцид!

Господин президент, прошу Вас, прочитайте цитату вашего соотечественника, американца "Недопустимо, чтобы виновники разрушения и смерти оставались безнаказанными. Именно без-" (Письмо племяннику). Разве не Вы, глава великой державы, должны быть примером для остальных, нравственности, добродетели, человечности наконец!

Будьте достойны идеалов великих американцев
Только истина может спасти мир!

Сос САРКІСԻԱՆ.

артист театра и кино, возраст - 82 года

P.S. Кстати, Ваш посол мечтает устроить в Армении вторую И

НИНА ГАСПАРԻԱՆ

МЫ БУДЕМ ЖИТЬ

Мы подобно жавке, поражает так, как безакза
срезаемой рукой ность Геноцида многове

*Фрагмент первой страницы номера, посвященного
96-летию Армянского геноцида*

ГАЗЕТЕ «АМШЕН» - 20 ЛЕТ (Резюме)

*Светлой памяти моих родителей – Демирчян
Гегануш Епремовны и Сарецяна Айка Затиковича*

Октябрь 2011 года – знаменательный месяц в истории армянской печати в Абхазии: ровно 20 лет назад, **15 октября 1991 года** увидел свет первый номер литературно-просветительской газеты «Амшен» в ереванской типографии №6 – за счет средств типографии (тираж выпуска - 5.000 экземпляров).

До выхода первого номера газеты ее учредитель (автор этих строк) и председатель Совета общественности армянских школ города Сухума и Сухумского района Мисак Акопович Кримлян подписали состоящее из 14 пунктов Решение о тесном сотрудничестве по всем вопросам жизнедеятельности газеты – от назначения сотрудников до распространения печатного издания. И хотя газета без каких-либо проблем в кратчайшие сроки была зарегистрирована в Управлении по делам печати, полиграфии и книжной торговли при Совете министров Абхазии (начальник - Шалоди Михайлович Аджинджал), но для решения юридической и технической сторон выпуска газеты в Ереване, потребовалось более 4 месяцев (сложность вопроса заключалась в том, что были

приняты новые законодательные акты в Республике Армения, объявившей о своем суверенитете. Излишне говорить и о том, что за каждым нашим шагом следили наши грузинские «друзья»). И только 15 октября 1991 года, как уже было сказано выше, увидел свет первый долгожданный номер армяноязычной газеты.

Символично, что номер открывается классическим снимком Святой горы Масис (Арабат), ибо корни амшенских армян берут начало именно с его склонов. Рядом помещен еще один снимок Арабата, но уже с «той» - западноармянской стороны. Кстати, этот уникальный снимок, который был специально сделан для детско-юношеской газеты «Канч», решением ее главного редактора Амаяка Петросяна был передан нашей газете. «Этот снимок должен быть опубликован в газете «Амшен», тем более в ее первом номере», - с благодарностью вспоминаю слова Амаяка. Снимки сопровождаются священным посланием, близким сердцу и душе каждого армянина: «Вам новое сердце дам, дам вам новую душу. И вы будете жить на земле, которую вашим предкам дал. Моим народом будете вы, а я буду вашим богом».

Следует четко определить: **учреждение армяноязычной газеты «Амшен» было велением времени, отвечало умунастроениям представителей армянского населения Абхазии, долгом нашей души, - долгом армянина, предки которого нашли приют на благодатной абхазской земле, чудом уцелев от турецкого ятагана в годы Геноцида армян в Западной**

Армении, который длился более 30 лет.

По случаю выхода первого номера газеты «Амшен» опубликованы поздравления от имени трудового коллектива типографии №6 города Еревана и обращение к амшенским армянам председателя Госкомитета по делам печати Республики Армения Эдуарда Сафаряна, в котором отмечены огромная роль и непреходящее значение армянской печати в жизни нашей диаспоры. Опубликовано вдохновенное стихотворение ереванского поэта Ованеса Глака «Амшенцам», которое посвящено верхнеэшерскому другу автора Арутюну Цатуряну. В номере опубликованы статьи Владимира Варданяна и сотрудницы Общественной библиотеки Армении Сатеник Гечян, а также прозаические и поэтические произведения членов Сухумского армянского литературного объединения «Черноморская заря» Акопа Гуруняна, Андраника Багаряна, Николая Демурчяна, Ованеса Торосяна, Гевонда Доваджяна, загадки известного армянского детского писателя Врежа Вардуни и других авторов.

Рождение новой газеты тепло приветствовали союз писателей Армении, союз армянских писателей и их печатные органы «Гракан терт» («Литературная газета»), «Ай грох» («Армянский писатель»), а также популярные периодические издания «Айастан», «Возни», «Айордик» и др.

Здесь мы обязательно хотим отметить тех, кто поддержал нас, встал рядом в то непростое время: кроме

уже названного Шалоди Аджинджала, это Карлен Яланузян, Гурген Балаян, Саро Геодакян, Ованес Глак, Ишхан Степанян, Айказун Алврцян, Сираван Севуни, Размик Ипекчян, Юрий Шагладжян, Мамикон Торосян.

Хочу, чтобы поняли меня правильно: кроме друзей у нас появились не только недоброжелатели, но и открытые враги, и в наш адрес часто звучали угрозы о нашем физическом уничтожении. Тот, кто помнит то тревожное время, хорошо знает, что это были не просто пустыми словами. Это - то суровое время, когда армянское население Абхазии националистическим правительством Звиада Гамсахурдиа было объявлено врагом не только грузинского, но и, подумать только, всего армянского (!) народов.

На наш взгляд, именно наличие врагов и недоброжелателей наилучшим образом определяет исключительное и непреходящее значение армянской газеты в общественно-политической жизни нашей республики. Уже сам факт существования армянской газеты в Абхазии вызывал неопишемую ярость с грузинской стороны.

И в этих напряженных условиях в Ереване выходят следующие номера газеты «Амшен», которые получили высокую оценку на выставке армянской печатной продукции.

В этих номерах опубликованы «Воспоминания о Ширазе» Акопа Гуруняна, интервью Владимира Варданяна с председателем благотворительного общества «Амшен» Гудаутского района Ашотом Зебелянном и его рецензия на книгу Михаила Минасяна «Причерноморские

Конечно, была очевидна явная антиармянская обработка грузинских, так называемых гвардейцев, и я совершенно не удивился, когда мне попала статья Гургена Чхиквадзе «Историческая действительность и политические преобразования», опубликованная в печально известной газете «Демократическая Абхазия» от 11 февраля 1993 года, в которой приведен отрывок из книги А. Маивелашвили «Границы Грузии», изданной в 1938 году в Париже: «Большевики уступили Турцию, Азербайджану и Армении 19.491 кв. км. территориальных земель Грузии». Кстати, в этой же статье утверждает, что границы Грузии доходили и до города Туапсе...

Неужели готовится новая «духовная пища»; на сей раз — более аппетитная?..
15.02. 1993г.

Новый Вашден, или по Раффи

Буквально каждый день получаю печальные известия о поджогах армянских домов (зачастую с жителями) грузин-

цев, добротного дома (подожгли 12-го декабря 1992-го года) и даже самого необходимого в хозяйстве... молотка, «чтобы не смог, как привычно выражались один из «гвардейцев», начать строительство нового армянского дома на территории Грузии»... На первый взгляд, звучит дико: потомки Картлоса жестоко, я бы сказал, с наслаждением, расправляются с мирными потомками Айсос: грабят, насилуют, убивают, издеваются над детьми, женщинами и стариками... Но красивая легенда о братьях Айсосе и Картлосе сегодня вызывает, мягко говоря, насмешку у более или менее знакомых с историей Армении, ибо 1992—93 г.г. уже были... на заре Амшенского княжества: в 789—790 гг., когда, по сведениям историков Гевонда и О. Мамиконяна, отец и сын Шапуг и Амам Амагуни вместе с подданными, устав от непосильной тяжести податей арабам, покидают родные очаги и обосновываются в городе Тамбуре. Но недолго длится долгожданный мирный труд амшенского крестьян и на: дядя Амама, грузинский князь Вашден, полу-

...рубают руки и ноги Амаму Амагуни... Эдуард Шеварднадзе — новый Вашден двадцатого века?..

Если нет, почему разоряются армянские села? Гумиста... Лабра... Ачадара... Так и вспоминается роман Раффи «Самвел», посвященный истории Армении четвертого века: «Курдился, села... Вот только дым, висевший над ними, ничем не напоминал тот мирный, голубоватый дымок, который встает по утрам над мирными кровлями сельских домов. Этот дым черной туче стелился над землей, окутывал села плотной пеленой, и время от времени сквозь него прорывались языки пламени... Нигде не было ни души. Всюду царил унылая пустота полного безлюдья... Словно дыхание смерти пронеслось... и уничтожило всякое присутствие человека».

Дымился Двин, дымился Арташат, дымился Вагаршапат» (четвертый век).

...Дымится Лабра, дымится Ачадара, дымится Гумиста... (конец XX века).

28.03. 1993 г.
Артавазд САРЕЦЯН.

статья Григора Торунца «Армянская литература на абхазском языке» и другие не менее содержательные материалы.

... 14 августа 1992 года началась кровопролитная грузино-абхазская война, которая стала чудовищным испытанием для народа Абхазии, в том числе и для его армянской части.

Оказавшиеся под контролем так называемых грузинских гвардейцев армянонаселенные села Абхазии Лабра, Аракич, Лечкоп, Гумиста, Армянская Атара и другие за сравнительно короткий промежуток времени были безжалостно и жестоко ограблены и разрушены, а мирное население — старики, женщины и дети, подвергнуты неопишущим пыткам и унижениям, и хотим отметить — за свою национальную принадлежность. Похищения и убийства стали повседневными явлениями.

Свое отношение к происходящим событиям и «варианты» их дальнейшего развития мы попытались изложить в статье «До каких пор будет рушиться наш дом?», которая была опубликована в №4 газеты «Амшен», вышедшего 11 сентября 1992 года в ереванской типографии «М.Варандян». Этот материал в тот же день был опубликован и в популярном еженедельнике «Азатамарт». Отметим, что стихотворный вариант этой статьи еще в конце августа был опубликован и в газете «Канч». (Через короткое время на страницах газеты «Азатамарт» были опубликованы наши «Новый Вашден

Фрагменты статей «Духовная пища» и «Новый Вашден или по Раффи»

армяне», сатирический рассказ ереванского прозаика Ишхана Степаняна «Свинья Лаптур», поэтический цикл сотрудника журнала «Возни» Гургена Балаяна, первая часть статьи Андраника Багаряна «Черноморская зоря», посвященная становлению одноименного сухумского литературного объединения, у истоков которого стоял народный поэт Абхазии Баграт Васильевич Шинкуба,

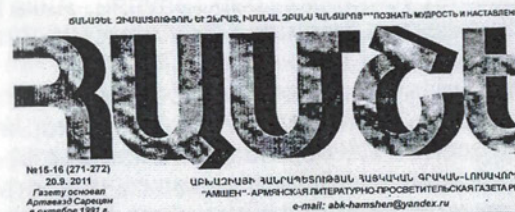
или по Раффи», «Расстрелянные тома», «Духовная пища» и другие статьи, отражавшие реальное положение вещей на временно оккупированной части территории Абхазии)

В этом номере газеты «Амшен» наряду с названной опубликованы статьи кандидатов филологических наук Айказуна Алврцяна «Мы ответственны за абхазских армян» и Жоры Эрукяна «Сухумская армянская школа», продолжение статьи Андраника Багаряна «Черноморская заря» и другие материалы, а также поэтические и прозаические произведения.

Часть тиража этого номера была распространена в Краснодарском крае, другую часть с большим трудом мне удалось перевезти в Сухум и распространить среди местного армянского населения. Конечно, с огромным риском не только для моей жизни, но и моих родных.

Мы уверены, что выход именно этого номера дал нам моральное право на существование нашей газеты.

После окончания Отечественной войны народа Абхазии 1992-93 г.г. в условиях жесткой экономической блокады республики, с помощью заместителя главного редактора газеты «Республика Абхазия» Сергея Иосифовича Саркисяна был организован выход газеты в Сухуме на базе издательско-полиграфического комплекса газеты «Республика Абхазия» (главный редактор Виталий Зиевич Чамагуа). Неоценимую помощь в издании газеты оказали Герой Абхазии Сергей Матосян,

Президент Республики
Абхазия Александр Анкваб

Александр
Золотинский
Анкваб избран
Президентом
Республики
Абхазия,
набрав 54,86%
голосов

Александр Золотинский Анкваб родился в Сухуме 26 декабря 1952 года.
В 1974 году окончил Ростовский государственный

Главные политические события
находятся в центре внимания газеты

На истории
Абхазии
Учредитель
член совета редакторов
ГАЗЕТЕ

20
(Край)

Октябрь 2011 года — знаменательный месяц в истории армянской печати в Абхазии. Именно 22 октября, 12 ноября 1991 года, когда совет перестал существовать, появились первые армянские газеты «Амшен».

Газета вышла на арену тогда, когда армянская полиграфия в Абхазии — за счет средств телекоммуникационной компании «Амшен» — была практически неслышна.

До появления первых номеров газеты в редакцию «Амшен» этого сорта и приходило мало. Газета была практически неслышна, а ее выход в Сухуме и Сухумском районе (Зветс, Ахшар, Кавказ, Кавказ, Кавказ) не сопровождался 14 пунктов. Редакция получила сотрудничество по всем вопросам издательства газеты — от ее создания до ее выхода. Газета была неслышна, издательство «Амшен» было неслышно.

журналист Владимир Цвижба, полиграфист Андраник Мейханидзян, директор типографии Энвер Ходжаа.

Газета выходила ежемесячно на русском языке.

Понятно, что русскоязычная «Амшен» не могла удовлетворять возрастающие потребности армянского читателя, и,

естественно, встал вопрос о ее издании и на армянском языке.

И вот в июне 1998 года вышел первый послевоенный номер на армянском и русском языках. Техническую помощь оказали нам братья Ишхан и Арутюн Аветисяны. Номер открывает интервью с президентом Абхазии Владиславом Григорьевичем Ардзинба «Совестными усилиями построим независимое государство». Кстати, В.Г.Ардзинба придавал большое значение выходу армянской газеты в Абхазии, справедливо считая это серьезным политическим делом.

Затем несколько лет усилиями Гоар Тепулян, Айка и Сусанны Сарецян газета выходила в Сочинском полиграфпредприятии.

С первого дня основания газеты «Амшен» мы преследовали главную цель - создание *полезной, насыщенной многообразной информацией газеты*. Мы старались в каждый армянский дом приносить радость, быть добрым вестником, вселять в души наших соотечественников чувство гордости за принадлежность к древнейшему народу, сыновья и дочери которого внесли огромный вклад в сокровищницу мировой науки и культуры. **Армения, Арцах, Диаспора, историческая родина, общеармянские проблемы, местная политическая и культурная жизнь** – вот основные темы газеты. Мы всегда старались интересными и актуальными публикациями дополнять требования образовательных программ армянских школ нашей республики, в частности, в области арменоведения.

Одной из важнейших наших задач было и остается **воспитание в наших соотечественниках культуры печати**, т.к. в армянском читателе Абхазии еще не сформировалось бережное отношение к собственной местной печати на родном языке.

(И это не удивительно, ведь армянские газеты в Абхазии выходили почти 100 лет назад – в начале 20-го века. Известно, что центр Абхазии Сухум был одним из важнейших очагов армянской культуры и литературы в Закавказье. Здесь в начале прошлого столетия выходили такие газеты, как «Нор кйанк» («Новая жизнь»), «Парос» («Маяк»), «Кармир астх» («Красная звезда»).

Хотелось бы отметить просветителя Хачатура Авдалбекяна, создавшего, а затем и возглавившего работу совета армянских учителей Абхазии. Им в Сухуме был

открыт и книжный магазин, где наряду с художественной литературой, в том числе и на армянском языке, предлагались покупателям еще и школьные принадлежности. И все же самой яркой, незабываемой страницей благотворительной деятельности Х.Авдалбекяна является основание сухумской армянской типографии, на базе которой его усилиями в 1912 году начал выходить литературно-просветительский еженедельник «Луйс» («Свет»). Знаменитый просветитель и его единомышленники хорошо осознавали значение и роль обеспечения духовных потребностей армянского населения Абхазии на его родном языке.

ՀԱՄԱԵՆ АМШЕН

ԱՐԽԱԶԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԱԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՐԱԿԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻՐԻԱԹԵՐԻՑ
АРМЯНСКАЯ ОБЩЕСТВЕННАЯ ГАЗЕТА РЕСПУБЛИКИ АБХАЗИЯ

№ 5

Виталий Бутба - 50

Встреча амшенских армян в ресторане "Сасун". Выступает тамбада Виталий Бутба. Ереван. 9.03.85 г.

Статью А.Джоня "Слово о бессмертном друге" читайтe на 2-й странице

ՈՒՆԵՑԱԿ
ԿՈՐՑՆԵԼ
ՀՈՒՆԶ: ԲԱՅ

Յալոց սրտի՝ միշտ անհատների ահռելի գործի տապալկելուն ենք «մեր բաժինը» և մի կերպ կարելի է հաղթել գործին մեր շարժանալի է, բայց անալա՛ման շարունարձակորենին է յարմարանիք...
Այո, միշտ էլ այդպե՛ս ամեն ինչ, թեպետ էս լինել է կարող, մեր էրեք ու մի ցիցիլի հայկական համայն շնորհակալությունը!

2005 թվականի 10-րդ համարի առաջին էջը (հատված)

Заметными фигурами армянской культурно-просветительской жизни были Григор Нерсисян (Щербинин), Аршавир Джидарян, Ашот Калантарян, Арамайис и другие. Немногие знают, что основанная в начале 1932 года газета республиканской писательской организации «Советский писатель Абхазии» имела армянский отдел. Задуманная как ежемесячник, она с 1933 года выходила двумя выпусками в месяц на пяти языках – абхазском, русском, грузинском, греческом, и как мы уже отметили, армянском. Работой творческого коллектива руководил главный редактор М.Старцев, а в редакционную коллегию входили А.Фадеев, Н.Микава, Ф.Канониди, П.Чкадуа. Со дня ее основания ее членом был и Аршавир Джидарян. Газета выходила до середины 1935 года, вышло около 50 номеров (тираж – 1000 экземпляров). На страницах этого литературного периодического издания публиковались поэтические и прозаические произведения, переводы проживающих в Абхазии авторов разных национальностей, а также литературно-публицистические статьи, отражающие ход развития современной литературы.

В конце 50-х годов на базе Абхазского госиздательства было выпущено несколько сборников на армянском языке).

Одним из основных направлений деятельности нашей газеты является укрепление армяно-абхазских литературно-культурных взаимосвязей, духовное сближение двух древнейших народов, исторические судьбы которых во многом схожи и переплетены.

На страницах газеты «Амшен» в переводе на армянский язык публиковались произведения как классиков абхазской литературы Дмитрия Гулиа, Баграта Шинкуба,

Шалвы Цвижба, Ивана Тарба, так и современных известных авторов Бориса Гургулиа, Мушни Ласуриа, Джумы Ахуба, Мушни Микая, Виталия Амаршан, Станислава Лакоба, Владимира Зантария, Сергея Агындиа, Виктора Кокоскира, Вахтанга Апхазоу, Виталия Шария, Гунды Квициния, Анатолия Лагулаа, Рауля Ласуриа, Даура Начкебия и других. Нашим постоянным автором был самобытный поэт Владимир Маан, человек тяжелой судьбы, трагически ушедший от нас в расцвете творческих сил. Выступали на страницах нашей газеты Татьяна Трояновская, Владимир Цвижба, Валерий Чолария, футбольный арбитр Григорий Погосян, Игорь Качалов, Лейла Пачулия, Лилиана Яковлева, ученый-историк Аркадий Джопуа, Гаянэ Атоян, Гаянэ Аведикян, Римма Алексанян, а также профессор Алексей Аргун, журналист и заслуженный работник культуры Арман Данелян, греческий поэт Николай Патулиди и другие известные в республике и за ее пределами авторы.

Излишне говорить о том, что страницы нашей газеты всегда были открыты перед армянскими авторами, проживающими в Абхазии и Краснодарском крае: Андраник Багарян, Жора Эрукян, Вазген Кансузян, Зорик Кешишян, Людвиг Кюлян, Саак Калайджян, Седа Багдасарян, Ованес Овак, Ерванд Кандилян, Арутюн Етумян, Вазген Микаелян, Арам Кансузян, Саша Мкртычян, Айк Раганян, Андраник Кондакчян, Шамирам Кесян, а также ушедшие от нас Акоп Гурунян, Эдуард Луспарян, Рафик Атулян, Владимир Авджян, Сергей Кондакчян, Ованес Торосян.

Особую привлекательность нашей газете придавали публикации юных авторов, среди которых – работы Нины Гаспарян (ее произведения опубликованы и в

уникальном сборнике «Ласточки», изданном в 2004 году Александром Анквабом) и Элеоноры Гилоян. Мягким юмором отличаются фронтовые зарисовки наблюдательного Мисака Кюляна - участника Отечественной войны народа Абхазии 1992-1993 г.г. против грузинских захватчиков, рассказывающие о повседневной жизни и боевых действиях бойцов армянского батальона имени маршала Баграмяна.

С благодарностью хочу особо отметить члена союза писателей СССР Андраника Багаряна, друга нашей газеты. Несмотря на свой преклонный возраст, Андраник Амбарцумович продолжает творить с завидным трудолюбием и неиссякаемой энергией, свой богоданный талант посвятив служению великому чуду – поэтическому слову. На протяжении двадцати лет его поэтические подборки и литературоведческие публикации периодически появляются на страницах нашей газеты. Ни одно наше отдельное издание не проходило мимо внимания нашего уважаемого автора.

В истории развития армянской литературы в Абхазии особое значение имеет основанная нами «Библиотека газеты «Амшен», благодаря которой члены литобъединения «Черноморская заря» получили исключительную возможность издавать свои произведения на родном языке отдельными сборниками. Так, в этой серии вышли сборники «Зов» Ованеса Торосяна, «Осень», «Страна Души» и «Песня птицы» Жоры Эрукяна, «Самое красивое слово» Андраника Багаряна, «Басни и беседы» Айка Раганяна, «А я уже начинала верить» Седы Багдасарян, «Огни доброты» Ерванда Кандиляна, «Стихотворения» и «Я верю в чудо совести» Ованеса Овака, «Золотые капли» Рафика Атуляна, две книги Арутюна Етумяна на амшенском диалекте, четыре

выпуска литературного приложения «Гракан Амшен», «Шаумяновка-100» Андраника Кондакчяна, альбом «Сухумская армянская школа» и другие. Автором этих строк изданы стихотворные сборники «...чтобы чистым быть», «Апацха» (абхазские поэты на армянском языке) и «Абхазские пословицы» (составитель профессор Абхазского госуниверситета Олег Шамба).

В заключение хочу отметить, что газета - живой организм, и, естественно, взлеты и падения в ее развитии неизбежны. «Амшен» - реальное отражение сущности нашего армянского общества Абхазии. Другими словами – какое общество, такая и газета...

Без ложной скромности хочу сказать, что на протяжении долгих двадцати лет газета «Амшен» существует исключительно стараниями и за счет основателя, который одновременно является и наборщиком, и издателем, и редактором, и распространителем. И, естественно, «Амшен» в народе называют газетой Сарецяна. Конечно, это звучит лестно, конечно, основатель остается основателем, но все мы должны понять одну простую истину: **газета «Амшен» уже является собственностью армянского народа, хоть и небольшой, но частицей его культурного богатства.** И долг всех нас, и в первую очередь руководства армянской общины - наконец серьезно и ответственно подумать о будущем единственной армянской газеты республики, ведь одной из главнейших задач общины является сохранение носителей армянского языка и духовного потенциала армянской части народа Абхазии.

Уверен, именно так и будет, ведь сегодня в Абхазии созданы все необходимые - общественные и общинные условия для дальнейшего развития армянской культуры, в т.ч. и печати.

Сухум, 2011 г.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ա. «Համշեն» թերթի հիմնադրումը ժամանակի պահանջն էր ու հրամայականը	3
Բ. Գոյատեւելու մեր իրավունքը.....	12
Գ. Ընթերցողը հայալեզու թերթի էր ծարավի.....	17
Դ. «Համշեն» թերթի գրադարան» մատենաշարը.....	25
Ե. «Համշեն» թերթի պահպանումն արժանապատվության հարց է.....	28
Газете «Амшен» 20 лет (резюме).....	34

Արտավազդ Հայկի Սարեցյան
«Համշեն» -20
«Համշեն» թերթի գրադարան,
Սուխում - 2011

Артавазд Айкович Сарецян
Газета «Амшен»-20
(На армянском языке)
Библиотека газеты «Амшен»
Сухум-2011

Խմբագիր՝ Գայանե Արոյան
Սրբ. եւ տեխ. խմբ.՝
Գոհար Թեփուլյան
Տպագրությունը՝ օֆսեր
Տառատեսակները՝
Aramian եւ ArialAM, Arial Cyr

Подготовлено к печати
на оборудовании газеты «Амшен»

«ՄԱՍՏԵՆ» ԹԵՐԹԻ

20-ՄԱՏԱԿԵՆ

Դու եղար այնքան մաքուր, լուսավոր,
Քե այնքան եղար Հայոց Կենաց Մաս,
Որ թշնամիներ բազում ունեցար,
Ու հենց դառնով եղար... բախտավոր:
Ու երգի նման չէիք եղար ու շե՛ն՝
Դարձած Հավատի ու Հուսո երկտող...
Ուզում եմ՝ աղբես ինձանից հետո՛,
Ինձանից առա՛ջ չե՛ս մեռնի, «Հա՛շտե՛ն»:
ՄՐՏԱԿԱՆԶ ԽԱՐԵՑՄԱՆ